

Szabó Csaba r. főhadnagy

A rendőrségi lelkipásztori modell vizsgálata a szervezeti hatékonyság a társadalmi megítélés, valamint a rendőröknél fellépő lelki és erkölcsi problémák kezelése szempontjából

Bevezetés

Globalizálódó világunkban egyre nagyobb teret szentelünk a társadalmi és egyéni biztonság megteremtésének. A biztonsági komplexben a rendészeti szervek előkelő helyet foglalnak el. Ez igaz mind a közösségek, mind az egyén szintjén. A demokratikus társadalmi rendszerek biztonságát az erre a feladatra felállított állami szervek hatékony működése garantálja. Ebből a szempontból is fontos, hogy ezeknek a szervezeteknek a munkatársai erkölcsi és etikai szempontból megfelelőek legyenek, és intézményes keretek között segítséget kapjanak. A társadalom biztonságát elsősorban a rendőrség jelenléte és hatékonysága biztosítja. A rendőrség társadalmi megítélése a jogellenes cselekmények megelőzésének és felderítésének hatékonyságában mérhető. A hatékony rendőrségi munka eredményességének alapja a rendőrség állományában szolgálatot teljesítők szakmai hozzáértése, valamint a rendőr kiegyensúlyozottsága.

Jelen tanulmány a rendőrök munkájából és magánéletéből eredő lelki, erkölcsi és pszichikai problémák kialakulásával, a pszichológia tudományterületének módszertani struktúráival, valamint a problémák kezelésének alternatív lehetőségeivel foglalkozik. A tanulmány választ keres arra, hogy a rendőri életpálya során milyen események láncolatai okozzák a rendőr személyiségében történő változásokat. A tanulmány kitér a már kialakult pszichés jellegű problémák kezelése során alkalmazható pszichológiai módszerek bemutatására és elemzésére, elemezve a módszerek hatékonyságát. A tanulmány megvizsgálja a rendőrségi lelkipásztori modell szervezeti hatékonyságát a rendőri munka társadalmi megítélése, valamint a rendőri hivatásból eredő lelki és erkölcsi - korrupciós - problémák kezelése szempontjából.

A pszichológia elméleti alapjainak meghatározása

Minden ember életében bekövetkeznek olyan események, amelyek kezelése az egyén lelki és mentális képességeinek felhasználásával egyszerűen és gyorsan kezelhető. Az életesemények változása krízist idézhet elő az egyénben. A különbség a krízis intenzitásában

és folyamatosságában mérhető. Egy átélt trauma nemcsak fizikai veszélyt hordoz magában, hanem a trauma megélése következtében a lelki következmények is beláthatatlanok lehetnek. A pszichológia a krízis - trauma - feldolgozásában és megelőzésében nyújt segítséget az egyén számára.

A pszichológia a lelki jelenségekkel foglalkozó tudomány. Feladata, hogy feltárja a lelki jelenségek kiváltó okait, lefolyásuk törvényszerűségeit, és hatásukat az emberi cselekvésre irányítja. A pszichológia vizsgálja az egyén lelki megnyilvánulásának sajátosságait és fejlődését. Kutatja a személyiség szerveződését, fejlődését és a viselkedés általános és egyéni jellemzőit.¹

Az emberiséget már ősidők óta fenyegették különböző viszályok, veszélyhelyzetek és katasztrófák. A társadalmi berendezkedés átalakulásával a hatalmak vezetői a nép védelmét helyezték előtérbe. Az állam részéről az egyik legfontosabb és legnagyobb erő kifejtést igénylő védelmi mechanizmusnak a háborúk elleni védekezés biztosítását tekinthetjük. A háborús cselekményeket követő nyugodt társadalmi állapot biztosítása során az állam elsődleges feladata a káresemények feltérképezése és újjáépítése.

De mi a helyzet a háborúk, vagy katasztrófák során elszenvedett lelki sérülések kezelésével?

Az állam az erre a célra létrehozott intézmények által törekszik a felvállalt védelmi feladatok végrehajtására. Lépésről-lépésre alakítja a katasztrófák elleni védelmi rendszer megvalósulását:

- Megelőzés
- Védekezés/veszélyhelyzet kezelés
- Helyreállítás²

Az állam a bipoláris világregend felbomlása előtti időszakban a katasztrófa helyzetek pusztító hatásai ellen való védelemre helyezte a hangsúlyt, napjainkban azonban egyre hangsúlyosabb teret kap a pszichikai hatások és azok következményeinek elhárítása.³ Az emberi pszichében - hirtelen - nagy erővel fellépő sokkhatásnak fizikai és lelki következményei lehetnek. Ez a katasztrófális változás az egyénben félelmet, agressziót,

¹ FRAASSEN, van C. Bas: *Logic and the Philosophy of Science – A logika és a tudomány filozófiája*. Journal of the Indian Council of Philosophical Research 27. (2011), #2 – p. 47.

² BÁNFI, Tibor: A katasztrófavédelemmel kapcsolatos általános fogalmak. (http://www.katasztrofa.hu/fogalmak_katved_altalanos.htm) letöltés ideje: 2013.03.01.)

³ HORNYACSEK, Júlia: *A tömegkatasztrófák pszichés következményei, és az ellenük való védekezés lehetőségei*. Belügyi Szemle, 2010. évi 4. szám. – p. 6.

fokozott feszültséget, szorongást és stresszt okozhat. Az egyén a rá nehezedő nyomást képtelen elviselni és feldolgozni, ezért a személyiségben torzulások léphetnek fel.

Az egyén pszichéjére nehezedő nyomás feloldására és a már bekövetkezett krízis csökkentésére a pszichológia nyújtja az egyik legkomplexebb megoldási struktúrát.⁴ A változó együtthatók elemzésével és a problémaforrás részletes és mélyre ható feltárásával orvosolható az egyén lelki problémája.

A fegyveres szervek tagjainak pszichikai alkalmassági vizsgálatának elemzése

A fegyveres szervek személyi állományára vonatkozóan két jogszabály részletezi a pszichikai alkalmassági vizsgálatra vonatkozó szabályokat és utasításokat. A fegyveres szervekre vonatkozóan a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény⁵ írja elő a pszichikai alkalmasságot, mint az adott hivatás megkezdésének és folytatásának alapvető követelmény rendszerét. Fegyveres szervek alatt a rendőrség a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés- végrehajtási szervezet, az Országgyűlési Őrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjait értjük.⁶

A fegyveres szervek személyi állományának alkalmassági vizsgálatait önálló rendelet szabályozza.⁷ A jogszabály kimondja, hogy a pszichikai alkalmassági vizsgálatot egységes, az adott rendvédelmi szerv pszichológiai szakirányítói szerve által meghatározott és elfogadott pszichológiai módszerekkel és a 6. számú mellékletben rögzített szempontrendszer alapján kell elvégezni.

A szempontrendszer alapkövetelményeket fogalmaz meg, amelyek a következők:

1. Pszichés egyensúly

Vizsgált területek: személyiség érettsége, szorongás, pszichoszomatikus tünetképződés, pszichés terhelhetőség, frusztrációs tolerancia, stresszel való megküzdés.

⁴ Pszichológus szakemberrel történő személyes elbeszélgetés, szupervízió, pszichológiai szakvizsgálat, klinikai pszichológiai szakvizsgálat, konfliktuskezelési tréning.

⁵ A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 37.§ (1) bek, a) pont, 56.§ (2) bek, b) pont, 56.§ (5) bek.

(http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600043.TV letöltés ideje: 2013.02.20.)

⁶ u.i. 1.§ (1) bek.

⁷ Egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképzetlenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról szóló 57/2009. (X.30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet. (http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900057.IRM letöltés ideje: 2013.04.02.)

2. Devianciák hiánya
3. Személyiségjegyek, személyiségvonások

Vizsgált területek: szociális hatékonyság, szociabilitás, önkontroll, agresszivitás, emocionális kontroll, felelősségtudat, alkalmazkodási készség, rugalmasság, önértékelés.

4. Intellektuális képességek
5. Figyelmi képességek
6. Kommunikációs képességek
7. Pályamotiváció/munkamotiváció

A fegyveres szervek pszichológiai vizsgálatának szabályozása több jogi keret felhasználásával biztosítja a szolgálati viszony létesítését. A vizsgált joganyag részletes útmutatást nyújt a rendőrségi pszichológusok számára. A vizsgálati folyamat mechanizmusától el lehet térni, így a megfelelő irány kijelölése a vizsgálatot végző pszichológus döntésén alapszik. A pszichológiai vizsgálatot a szolgálati viszony létesítésére irányuló hivatalos eljárásban, valamint az időközi pszichológiai vizsgálat során két évente kell elvégezni. Az adott fegyveres szerv vezetője is kezdeményezheti a beosztott soron kívüli pszichológiai alkalmassági vizsgálatát, akár indoklás nélkül is.

A vizsgált jogszabályok nem tartalmazzák azt a definíciót, amely pontosan megfogalmazná, hogy a rendőr pszichikai vonatkozásban mikor minősül alkalmasnak a fegyveres szolgálat ellátására. Kutatásunk szempontjából a *személyiségbeli vonatkozást* kell kiemelni a definíció megfogalmazásából. A rendőr személyiségének hosszú távon meg kell felelnie a hivatásos szolgálat ellátásából eredő lelki eredetű problémák kivédésének, - vagy ha már bekövetkezett - akkor kezelésének, hiszen csak így képes megfelelni az átlagos megterheléstől lényegesen eltérő speciális pszichikai elvárásoknak. A rendőrök pszichikai alkalmassági vizsgálatát felvázoló jogszabályok nem fogalmazzák meg a fegyveres szolgálat pszichológiai alkalmasságára vonatkozó definíciót. A személyiségnek számos definíciója létezik. Mindegyik definíció egyetért azonban azzal, hogy a személyiség olyan tényező, - különböző testi és lelki tulajdonságok dinamikus és egységes egésze -, amely az egyes embert megismételhetetlenné teszi, megkülönbözteti másoktól, meghatározza a viselkedését és gondolkodását.⁸

A személyiség védelmét leginkább a lelki problémák kezelésével és a lelki egyensúly megteremtésével lehet biztosítani. A lelki egészségvédelem - mentálhigiéne - a lelki kiegyensúlyozottság megteremtését célozza meg azáltal, hogy az egyén önmagával és a

⁸ A pszichológia kutatási területei
(<http://szocialis-gondozo.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=661057&>. letöltés ideje: 2013.11.25.)

környezetével kapcsolatban a tökéletes egyensúly és harmónia kialakítására törekszik.⁹ A személyiségben fellépő működészavarok megelőzésének lehetőségei, valamint az egészséges lélektani folyamatok és személyközi kölcsönhatások fejlesztése egy olyan társadalmi gyakorlaton alapszik, amely intézményesített keretek között a már létező paradigmák megváltoztatására irányul.¹⁰

A rendőrök lelki biztonsága és lelki stabilitása szempontjából a szervezetbe való bekerülést megelőző különböző alkalmassági vizsgálatokon túl különösen fontos szerepe van a véglegesítés előtti alkalmassági vizsgálatnak. Ez a vizsgálat először és egyben utoljára ad lehetőséget arra, hogy az iskolai elméleti képzés után - egy év próbaidős munkavégzést követően – a rendőrt megvizsgálhassa a pszichológus. A vizsgálat során a pszichológus megvizsgálja, hogy a konkrét gyakorlati - rendőri - munka milyen hatással van az egyén pszichés állapotára, s csak azokat a jelölteket javasolja véglegesíteni, akik továbbra is motiváltak és képesek a fokozott stressz megterheléssel járó rendőri munkát úgy végezni, hogy az ne legyen káros hatással személyiségükre, de mégis hatékony legyen. Fontos a már említett időszakos pszichikai alkalmassági vizsgálatok rendszere is, amely egyfajta folyamatos szűrőrendszerként, a gondozási-tanácsadási tevékenységgel szoros együttműködésben folyamatosan a rendőrök lelki biztonságának fenntartásáért küzd.

A pszichológiai eljárások által használt módszerek hatékonysága kérdőjeleződik meg az által, hogy a folyamatos pszichológiai kontroll mellett egyre több pszichikai, lelki és erkölcsi problémával küzdő rendőr követ el jogsértést, erőszakos, agresszív magatartást tanúsít, vagy válik korrupciós bűncselekmények elkövetőjévé.

Az elemzett - jogi háttérrel rendelkező - vizsgálatok hatékonysága függ a vizsgált személy egyéni teljesítőképességétől, valamint a vizsgálatot végrehajtó és a tesztekért értékelő személyek egyéni kompetenciáitól.¹¹ A rendőrségnél alkalmazott pszichológiai módszerek és eljárások felülvizsgálata szükséges abban az értelemben, hogy az erkölcsi jellegű problémák kiszűrése, kezelése és megelőzése milyen formában és eljárási módszerrel valósítható meg a rendőri életpálya egyes szakaszaiban.

⁹ *Mentálhigiéné:* elsődlegesen a proszociális értékek, valamint az életminőségének fejlesztésére, az életigenlő magatartás támogatására irányul.

¹⁰ GREZSA, Ferenc: *A mentálhigiéné fogalma.* (témavázlat) Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Klinikai Pszichológiai Tanszék, Jegyzet. (http://semmelweis.hu/klinikai-pszichologia/files/2012/10/Ment%C3%A1lhi%C3%A9n%C3%A9_fogalma.pdf letöltés ideje: 2013.12.19.)

¹¹ ROMSICS, Viktor: *A katonák és a fegyveres szervek tagjainak pszichikai alkalmassági vizsgálata.* Jogi Fórum. (<http://www.jogiforum.hu/hirek/23983> letöltés ideje: 2013.12.19.)

A pszichológiai eljárásokat és módszereket szabályzó joganyagok módosítását abban a kontextusban szükséges vizsgálni, hogy a rendőrségi lelkipásztor jelenléte biztosítottá válhatna-e a rendőrök pszichológiai vizsgálata során?

Ha figyelembe vesszük, hogy a rendőrségi pszichológus és a rendőrségi lelkipásztor milyen rendszerben képes együttműködni és értékelni a rendőrök személyi megnyilvánulásait, gondolatait és érzéseit, akkor együttes elemzésükkel, de eltérő szempontok figyelembevételével egy hatékonyabb megoldási struktúra alakítható ki. Ez a változtatás vonatkozna a jogszabály által megfogalmazott pszichológiai vizsgálatok végrehajtására is. Mindazonáltal azt meg kell jegyezni, hogy a katolikus lelkipásztor feladata elsősorban nem döntési szerep formájában nyilvánulhatna meg, hanem az észlelt, tapasztalt, vagy tudomására hozott egyéni problémák rendszerezése és értékelése lenne a fő feladat, amely kiegészítené a rendőrségi pszichológus szakmai véleményét és értékelését.

A lelki problémát okozó stresszorok kialakulásának folyamata a rendőri munka során

A biztonság megteremtésének szükséglete már ősidők óta az emberi társadalom egyik legfontosabb szükségletének tekinthető. Ha a biztonság fogalmakörét a pszichológia tudományterületének szemszögéből kívánjuk vizsgálni, akkor mindenféleképpen meg kell vizsgálni *Maslow* motivációs elméletének piramis ábráját.¹²

¹² MASLOW, Abraham Biography – Abraham Maslow önéletrajza: Amerikai pszichológus, a Maslow-piramis kidolgozója. A Maslow-piramis (vagy Maslow-szükséglet hierarchia) Abraham Maslownak az 1950-es években kidolgozott szükségletelmélete, mely a motivációkutatás egyik alaptétele. (http://www.abraham-maslow.com/m_motivation/Biography.asp letöltés ideje: 2013.12.19.)

Maslow motivációs piramisa

Forrás: http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html

Maslow motivációs elméletében a szükségleteknek egy ötszintű hierarchikus rendszerbe szerveződő egységét állította fel, amely az alapvető élettani szükségletektől a komplexebb pszichológiai szükségletekig terjed. Az egymásra épülő szükségleti motívumok akkor realizálódnak, ha az alatta elhelyezkedő szükségletek legalább részben kielégülést nyertek. Kutatásunk szempontjából kiemelten fontos Maslow motivációs piramisának második szintje, amely a fizikai, biztonsági védeltséget és a kiszámíthatóságot foglalja magába. Ezen a szinten megtalálható szükségletek elsősorban a veszélyektől való elhatárolódást jelenti, a vágyakozást arra vonatkozóan, hogy a biztonság, a rend és a stabilitás - jogszabályok által szabályozott - társadalmi színtere megvalósításra kerüljön.

A biztonsági szükségleteken belül a biztonság három fajtája különböztethető meg:

- fizikai biztonság
- szociális biztonság
- kiszámíthatóság¹³
- *lelki és erkölcsi biztonság*

A biztonsági szükségletek vizsgálatával a következő elemzést kapjuk a rendőrségi munka szempontjából:

- *Fizikai biztonság*: a rendőr fizikai létének sérülékenysége egyenesen arányos a védelmi képességeket nélkülöző más személyekkel. A fizikai támadás kivédése, valamint a biztonságérzet növelése érdekében, továbbá az emberi test fokozott védelme érdekében a rendőrt védő- és kényszerítő eszközökkel látják el a szolgálat ellátása során. Fő cél a rendőrt és a vétlen, jogkövető magatartást tanúsító személyt ért támadás hatékony és gyors elhárítása, vagy megtörése. Cél törekedni a lehető legkisebb sérülés okozására.
- *Szociális biztonság*: a hivatásos szolgálattal járó nagyobb áldozatvállalás - azzal arányban álló - nagyobb anyagi megbecsülést indokol, amely nagymértékben hozzájárul a rendőri munkát végző személy szociális biztonságának megteremtéséhez. Az illetmény megfelelő szintű mértéke és kiszámítható

¹³ MALÉT-SZABÓ, Erika-SZATMÁRI, Adrienn: *A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 2012. VIII. szám. – p. 401.

állandósága társadalmi megbecsülést eredményez, amely kiegészíti a szociális biztonságot.

- *Kiszámíthatóság*: a rendőri munka végrehajtásának szakszerűségét és az intézkedések jogszerűségét segíti elő a kiszámíthatóság biztonságát nyújtó segítő kompetencia, amely segítségével a rendőr megfelelő önképzés formájában képezheti magát. A megfelelő ismeret- és tudásanyag megszerzését a munkáltató is elősegíti, a szakmai ismeretek minél magasabb szintű elsajátítása érdekében. Ebben az esetben a körülmények kiszámíthatóságáról beszélhetünk.
- *Lelki és erkölcsi biztonság*: a rendőri munka során keletkező, vagy abból adódó, egy speciális élethelyzetet létrehozó problémaforrás, amely során közvetlen behatást szenved el a rendőr személyisége. Ennek a behatásnak a következtében lelki válság és erkölcsi probléma alakulhat ki.¹⁴

A felvázolt három biztonsági faktor kiegészítésre került egy negyedik *lelki és erkölcsi biztonsági* faktor meghatározással. A négy biztonsági faktor egymásra épül, ugyanakkor ki is egészítik egymást. Ha a négy biztonsági faktor közül valamelyik nem teljesül - vagy sérülést szenved - abban az esetben a rendőr személyisége sérül. Ilyen esetben a rendőr nehezen tudja az energiáit a munkájára, a családjára, az önbecsülésének megszerzésére, valamint az önmegevalósítására fordítani. A biztonsági szükségletek megszerzésére és megtartására való törekvésekből kifolyólag a rendőr nem képes koncentrálni szolgálati feladatára, ezáltal lelki és erkölcsi jellegű problémák lépnek fel, amelyek pszichés válságot és rossz kedélyállapotot okozhatnak. *A rendőrt a mindennapi munkavégzése során mind az általa végzett feladat speciális jellege, mind a bűncselekmények és a bűnüldözés, valamint a közrend- és a közlekedésbiztonság fenntartásának speciális személyi, tárgyi és természeti körülményei, valamint a rendőri szerep magas fokú összetettsége miatt egyaránt fokozott mértékű stresszhatások érik.*¹⁵

A rendőri munka végrehajtásából következő hatások különböző mértékben változtathatják meg a rendőr lelki állapotát. A lelki állapot alakulása függ a kialakult helyzet intenzitásától és idejétől. A megélt szituáció abban az esetben okozhat stresszhelyzetet -

¹⁴ *Az erkölcs fogalma*: Az erkölcs fogalma alatt egy adott társadalom által régebbi tapasztalatok alapján összegyűjtött és helyesnek ítélt viselkedési szabályok összességét értjük. Az erkölcs szabályai a társadalmi normák egyik típusát jelentik. Más megfogalmazás szerint az erkölcs azon elvek összessége, amelyek a helyes és helytelen, a társadalmi jó és rossz megkülönböztetését segítik a cselekvés szintjén.

¹⁵ SZABÓ, Erika: *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem. 2010. – p. 46.

ezáltal lelki jellegű problémát - az intézkedésben résztvevő rendőr számára, ha az adott jellegű stresszhelyzet első alkalommal történő megéléséről beszélünk-e, vagy sem.¹⁶ A rendőri munka szinte rutinná válik a mindennapokban állandósult szolgálati feladatok végrehajtása során. A probléma a mindennapi rendőri munkán túlmutató, kiemelten fokozott stressz terhelést jelentő esemény formájában jelentkezik. A rendőr részese és tanúja is lehet ilyen eseménynek. Ezeket az eseményeket *traumatikus eseményeknek* nevezzük, amely események átélése - általában - meghaladja az ember mindennapi alkalmazkodó képességét. A kivételes események, krízishelyzetek, vagy a gyakran ismétlődő stresszhelyzetek során - minél súlyosabb traumatikus élményeket él át valaki, minél többet szembesül a halállal, illetve a testi fenyegetettséggel, kiszolgáltatottsággal -, annál nagyobb az esélye, hogy személyiségében törés következzen be. Még a legerősebb személyiséggel rendelkező egyén is könnyen összeroppanhat, akár hónapokkal a szörnyű esemény után is. Fontos, hogy a tragédia közvetlen résztvevői, szemtanúi, illetve családtagjaik is kellő ismeretekkel rendelkezzenek a tragédia rövid, és hosszú távú pszichés hatásairól.¹⁷

A traumát kiváltó események meghaladják a mindennapi élet megélése során létrejövő élményeket. Ezek nem illeszthetők össze az életről addig kialakított tapasztalatokkal (pl. az erőszakos halál látványa, rendkívüli erőszak elszenvedése, rendkívüli kiszolgáltatottság és megalázottság). A trauma létrejöttéhez nem okvetlenül szükséges az esemény személyes elszenvedése (pl. szemtanúk, intézkedő hatósági személyek), ebben az esetben másodlagos traumatizációról beszélünk.¹⁸

Ilyen események lehetnek:

- a természeti katasztrófák (árvíz, hurrikán, földrengés, stb.),

¹⁶ Jelen tanulmány elsősorban a már kialakult lelki, pszichés és erkölcsi problémákat vizsgálja a rendőri munka vonatkozásában. A vizsgált problémák kialakulásához hozzájárul a rendőri munkából adódó stresszhelyzetek. Mivel az ember személyisége és stressztűrő képessége változó jellegű, ezért nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy minden rendőr szembesül, vagy szembesülni fog ilyen jellegű problémával. A tanulmány értekezés legfőbb célja, hogy azoknak a rendőröknek nyújtson támogatást és segítséget, akiknek stressztűrő képessége erősítésre szorul.

¹⁷ NAGY, Ákos – MARGITTAI, L. Tünde: *Az átélt traumák utáni pszichés zavarok, tünetek.* (http://fovaros.katasztrofavedelem.hu/letoltes/document/document_37.pdf letöltés ideje: 2013.12.21.)

¹⁸ KIRA, Ibrahim: *Secondary trauma in treating refugee survivors of torture: Assessing and responding to secondary traumatisation in the survivors' families.* Torture Journal. Volume 14, No. 1, 2004. Journal on Rehabilitation of Torture Victims and Prevention of Torture. Dánia, 2004. – pp. 38-45. A szerző kifejti, hogy az egyén önmagában nem létezik, hanem egy egységes hálózat részét képezi, amely során az egyén csatlakozik a különböző formában strukturált kapcsolati mechanizmusokhoz. A rendszer dinamikájának irányadója az egyén tevékenységének folyamatos intenzitása.

- a civilizációs katasztrófák (tömegebaleset, tűzvész, háború, terrortámadás, ipari baleset, stb.),

- az érzelmi katasztrófák (szeretett személy elvesztése, szexuális bűncselekmény, válás, stb.),

- *egyéb* események, mint a *rablás*, a *munkahely elvesztése*, fenyegető betegség, az anyagi veszteség, stb.

A rendőr személyiségét befolyásoló ún. *speciális traumák* a rendőr munkája során bármikor kialakulhatnak. A rendőr személyisége a tudatos egyéni felkészülés által elméletben védhetővé válik, azonban a gyakorlatban ez a védelem nem tud megvalósulni, mivel a speciális trauma váratlanul és nagy intenzitással alakul ki.

A rendőri munkával kapcsolatos specifikus traumák:

- gyilkosság
- bűnöző üldözése és elfogása
- támadás
- súlyos sérüléssel, vagy halállal járó baleset (tömegszerencsétlenség)
- lőfegyverhasználat
- az emberi élet kioltása.

A rendőrség egyik alapvető feladata, hogy a bekövetkezett rendkívüli eseményeket - tömegebaleset, rablás, gyilkosság, terrortámadás, terrorfenyegetettség, természeti katasztrófák - követően biztosítsák az emberi életek és értékek védelmét. A rendkívüli események bekövetkezését követően mind a résztvevő - sérülést elszenvedő - személyek, mind az eseményt kívülről szemlélők is a rendőrségtől várják a segítséget. A társadalom részéről ez a fajta szemlélet természetes, hiszen a rendőrség alapvetően a lakosság érdekét szolgálja.¹⁹

A traumatikus események kétféle szerepkörben is érinthetik a rendőrt. Egyrészt magánéletében, másrészt a szolgálat ellátása során. *A probléma akkor keletkezik, amikor a rendőr gondolataiban, érzelmeiben és döntéseiben összekeverednek az egyéni és a rendőri szerepkörből fakadó személyiségjegyek.* Az egyik vizsgált problémaforrás, ha a rendőr nem tudja megfelelő mértékben kezelni a magánéletében bekövetkező rendkívüli életeseményeket (pl.: válás, hozzátartozó halála, súlyos betegség, családon belüli erőszak) amelyek kezelése során előtérbe helyezi rendőri identitását, és olyan események következnek be, amelyek

¹⁹ A rendőrség hivatásos állományának esküje. 3. számú melléklet az 1996. évi XLIII. törvényhez

tragédiát idézhetnek elő. A másik problémaforrás, ha a rendőr a szolgálat ellátása és az intézkedések során nem a jogszabályi előírások és a tanult rendészeti módszerek alapján cselekszik, ezért túllépi önmaga intellektuális korlátait és jogszabálysértő cselekedetek hajjt végre.

Az egyén életében megjelenő magánéleti problémákkal a rendőr a legtöbb esetben a családon belüli erőszak jogsértése esetén találkozhat. Ezeknél az eseteknél szembesül a rendőr a családi közösségen belüli erőszakkal, házastársak és gyermekek bántalmazásával. Más esetben halálos áldozatokat követelő közúti közlekedési balesetek, vagy brutális kegyetlenséggel elkövetett gyilkosságok helyszínelése, illetve az áldozatokkal, vagy azok hozzátartozóival való kapcsolatba kerülés már önmagában is lelki, vagy traumatikus jellegű problémát vet fel a rendőrben. Ugyanilyen rendkívüli eseménynek számít - és okozhat lelki problémát - a katasztrófa helyzetek kezelése, vagy tömegrendezvények biztosítása során kifejtett agresszív, összetűzést provokáló, vagy deviáns viselkedési formát tanúsító személyek által kifejtett jogellenes cselekmények kezelése.²⁰ A megélt stresszhatást fokozhatja a gyilkossággal, öngyilkossággal történő szembesülés, gyermek halála, rendőr kolléga öngyilkossága, vagy a lőfegyver használata.

A rendőri munka során fellépő általános stresszorok szociális jellegű stressz hatásokat idéznek elő rendőrben. Az erre adott válaszreakciók különböző mértékben és különböző helyzetekben jelennek meg a rendőr szakmai- és magánéletében.²¹ A lelki problémák kialakulását eredményesen el lehet kerülni abban az esetben, ha a rendőr kiemelt figyelmet fordít a monotónia elkerülésére. A monotónia, unalom periódusai a rendőr éberségének, gyors reakciókészségének romlását is eredményezhetik, ami különösen hátrányos lehet a rendőri munka ellátása során, mivel a rendőri munka során eseménytelen periódusok és gyors reagálást kiváltó vészhelyzetek váltják egymást.²²

A rendőri munka során adódó élethelyzetek, rendkívüli események mellett lelki válságot idézhet elő a kiégési szindróma (burnout) is. A szakirodalom 1974 óta használja a fogalmat. Először *Herbert Freudenberger* pszichoanalitikus használta a szakmai viselkedés

²⁰ BRASSAI, László: *Az élet értelmessége, mint az egészségmegtartás védőfaktora serdülőkorban*. Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2011. –pp. 11-14.

²¹ BARSY, Boglárka: *Stresszorok hatásának vizsgálata szorongásos kórképek és morfiúmfüggőség kialakulására kísérleti állatmodelleken*. Semmelweis Egyetem, Szentágothai János Idegtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2011. –p. 69.

²² JUHÁSZ, Ágnes: *Munkahelyi stressz, munkahelyi egészségfejlesztés*. Munka- és szervezetpszichológiai Szakképzés. Oktatási segédanyag. Budapest, 2002. –p. 6.

leírására.²³ *Freudenberger* meghatározása szerint az egyén fizikai és lelki erőforrásainak kiapadásáról van szó. Egy szemléletes megfogalmazással *Ónody Sarolta* kifejti (*Ónody és Dancsó, 2001.*), hogy a lángból parázs lesz, majd hamu. A lángoló lelkesedés folyamatos izzásához, lobogásához kell valami, ami táplálni képes a lángot. A táplálás funkcióját betöltheti többek között az elismerés, a szakmai sikerek, a jó munkahelyi légkör, a kiegyensúlyozott családi háttér. Ha ez nem valósul meg, akkor egy idő után már csak parázs lesz a lángból. A parázs állapotában még van remény, hisz a parázs még izzik, és amíg izzik, addig a tűz feléleszthető, ha már csak hamu van, abból már nem lehet tüzet csiholni.²⁴ Az elmúlt harminc évben a leggyakrabban alkalmazott megfogalmazás *Maslach és Jackson* (1981, 1984) nevéhez fűződik. Megfogalmazásuk értelmében a burnout az emocionális kimerültség, a deperszonalizáció és a csökkenő egyéni teljesítmény tünetegyüttesével írható le, és olyan személyeknél figyelhető meg a leggyakrabban, akik valamilyen *emberekkel kapcsolatos* munkát látnak el.²⁵ A rendészeti területeken végzett kutatások egybehangzóan két nagy csoportját emelik ki a rendőröket ért stresszoroknak: az egyik csoport a rendőri munka jellegéből fakadó stresszorok (fizikai veszélyeztetettség, erőszak, bizonytalanság stb.) a másik a szervezetből eredő stresszorok (vezetési stílus, rossz kommunikáció, munkaerőhiány stb.) Az elvégzett kutatások döntő többsége a második csoport jellemzőit tartják fontosabbnak.²⁶

Kutatásaim alapján a munkafeladatokkal kapcsolatos stresszorok a konkrét munkakörülményekkel kapcsolatos stresszoroknál sokkal megterhelőbbek. *Meglátásomat arra az elméleti megközelítésemre alapozom, hogy a munkafeladatokkal kapcsolatos stresszorokban (anyagi megbecsülés, munkahelyi komfort) történő változtatást vagy az irányító szerv tudja kezdeményezni (pl.: új kapitányság építése, állománytábla módosítás, bérrendezés) vagy a dolgozó, aki jobb körülményeket és magasabb illetményt biztosító beosztásba való áthelyezését kéri. Ez a döntés szakmailag és anyagi megbecsülés terén is*

²³ Herbert J. Freudenberger (1926 - 1999) német származású amerikai pszichológus volt. A *Journal of Social Issues* Volume 30, Issue 1, 1974. évi léli számában jelentette meg tanulmányát. A kiégés lényege, hogy a megterhelések, stresszek nyomán fizikai, érzelmi, mentális kimerülés lép fel, ami reménytelenséggel, a célok törekvések elvesztésével jár. Csökken az önértékelés, a munka eredményessége, nő a mások iránti negatív beállítódás.

²⁴ TANDARI-KOVÁCS, Mariann: *Érzelmi megterhelődés, lelki kiégés az egészségügyi dolgozók körében*. Semmelweis Egyetem, Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2010. –pp. 19-20.

²⁵ MASLACH, Christina: Számos kutatást végzett a szociális és egészség pszichológia területén. Legismertebb úttörő kutatómunkája a kiégés szindróma feltérképezéséhez és megfogalmazásához köthető. (<http://psychology.berkeley.edu/people/christina-maslach>) letöltés ideje: 2013.12.22.)

²⁶ A rendészeti területen végzett kutatások a burnout témakörében: Alexander et al. (1993); Biggam et al. (1997); Brown, Campbell (1990, 1994); Evans, Coman (1993); Ellison (2004); Golembiewski, Kim (1990); Golembiewski et al. (1995), Burke (1993, 1997); Fishkin (1987)

változást eredményezhet a rendőr életében, amely akár több munkakörülménnyel kapcsolatos stresszor megszűnését is eredményezheti.

A rendőri munkából fakadó stresszorokat a rendőr nem látja előre, hogy mikor és hol fognak bekövetkezni. A stresszoroknak ezen csoportja közvetlen módon érinti, a legtöbb esetben saját magának kell megoldási struktúrát felállítani a problémák kezelésére, mivel a lelki problémák felszínre kerülése a rendőri hivatásba vetett hit megrendülését eredményezheti. A stresszorok átalakítják a rendőr mindennapi életkörülményeit mind szakmai, mind magánéleti szempontból. Minél több stresszor éri a rendőrt a szolgálat ellátása, valamint a magánélete során, annál nagyobb a valószínűsége, hogy lelki válság fog kialakulni. A munkahelyi vezetők csökkenthetik az egyénre nehezedő munkakörülményekből eredő stresszorokat, sőt azokat akár teljes mértékben meg is szüntethetik, azonban a rendőri munka jellegéből adódó stresszorokat az élet formálja.

Megoldási struktúrák

A munkahelyi kiégés a tartós stresszorokra, valamint a lelki válságra válaszként adott pszichológiai tünetegyüttes. Nem statikus, egyszeri jelenség, hanem olyan folyamat, amely ciklikusan ismétlődik.²⁷ Kialakulásáért elsősorban az egyén jellemzői, másrészt a munkakörnyezet – kismértékben a munkaszervezet – tehető felelőssé, ezért a folyamat több szinten módosítható. *A felvázolt probléma csoportok ellen a leghatékonyabban a prevenciók tevékenységeket fókuszba állító csoport technikákkal és módszerekkel lehet védekezni, amelyek képesek növekedési pályára állítani a személyiség frusztrációtűrő képességét, ez által a személyiségforrások fejlesztésre kerülhetnek.*

A rendőri munka során kialakuló lelki válságokat okozó tényezők kezelésében igen nagy szerep jut a rendőrség pszichológiai szolgálatának, a szakma specifikus továbbképzéseknek, a stressz kezelő tréningeknek, valamint a munkahelyi kapcsolati háló és csapatszellem kialakítására irányuló kezdeményezéseknek. Döntő tényező, hogy a rendőr képes-e felismerni a kialakult problémaforrásokat és szándékában áll tenni ellene. *Az egyén akarati tényezőinek stimulálásával, a megoldási struktúrákat nyújtó folyamatrendszerek biztosításával, valamint a segítő intézményi keretek létrehozásával erősíthető a személyes motiváció az önmagunkról kialakított kép, ez által megteremthető a segítő szolgálati rendszer alternatív modellje, a rendőrségi lelkipásztori szolgálat létrehozásával.*

²⁷ SOLYMOSI, Krisztina: „Burn-rejtély”: Gondolatok a rendészeti vezetők kiégés-veszélyeztetettségéről és a megoldás lehetséges irányairól. *Hadtudományi Szemle*. 6. évfolyam, 4. szám. Budapest, 2013. –p. 93.

A rendőri állomány lelki egészségének megóvása, a lelki problémákat okozó stresszorok kivédése és megelőzése, a lélektani folyamatok erősítése, az önismeret gyarapítása, továbbá a fölmerült problémák tisztázása, a megoldási struktúrák felvázolása, az arra tett kísérlet érdekében a rendszeres éves fizikai és pszichológiai állapotfelmérés mellett indokolt lenne a rendőrségi lelkipásztori szolgálat által végzett lelki beszélgetések megtartásának kezdeményezését javasolni a rendőri állomány körében.²⁸

Az erkölcsi problémát okozó stresszorok kialakulásának folyamata a rendőri munkasorán

Az erkölcsi normák érték- és szabályrendszere a társadalmi énkép alapértékét jelöli, amely normák a társadalom tagjainak az együttélését hivatottak biztosítani. Más kutatók megfogalmazása szerint (Nicola-Farcas, 1995) az erkölcs egy olyan társadalmi tudatforma, amely magába foglalja és előírja a magatartás azon elemeit, normáit és szabályait, amelyek az egyénnek a társadalomhoz, más emberekhez és önmagához való viszonyát szabályozzák. A legfontosabb alapérték a szabályok és szabályrendszerek társadalmi integrációjának megalkotásában található. Az erkölcs egy társadalmi kategória, amely az emberek közötti kapcsolatokat egy adott időben, térben és szociális kontextusban rendezi. Az erkölcsi szabályok társadalmanként és korszakonként változnak attól függően, hogy az adott területen élők milyen közös személyi meggyőződés formájában határozzák meg a követendő erkölcsi alapértékeiket. Az erkölcs mindig kettős jelleget mutat. Egy időben tükrözi az emberek közötti konkrét viszonyokat úgy, ahogy ezek a konkrét viselkedésben és szituációkban megmutatkoznak - leíró jelleg -, másrészt tükrözi a viszonyok eszményi képét - normatív jelleg - a kapcsolatok szükségszerű megvalósulása szempontjából.²⁹

Az egyén számára lényeges erkölcsi értékek a társadalmi jelleg kialakításával és a társadalomra jellemző szabályrendszerek együttesével szabályozhatók, kiegészítve a család által biztosított nevelési formákkal.

A rendőri hivatás társadalmi megbecsülése elsősorban a szolgálatot ellátó rendőrök morális, kulturális és erkölcsi identitásától függ. *A rendőr egyéni fegyelme határozza meg a testület fegyelmi állapotáról kialakított társadalmi összképet.* A testület fegyelmi állapotának

²⁸ *Lelki beszélgetések:* szoros értelemben olyan beszélgetés, melynek egyik részvevője a lélek és a hit dolgaiban értebb, tanultabb és tapasztaltabb, ezért az egyház tanítása szerint tud eligazítást, tanácsot adni az evangélium és annak konkrét megélése dolgában. Magyar Katolikus Lexikon. L – lelki beszélgetés. (<http://lexikon.katolikus.hu/L/lelki%20besz%C3%A9lget%C3%A9s.html> letöltés ideje: 2013.12.22.)

²⁹ PÉTER, Lilla: Az erkölcsi nevelés - Nevelélmélet. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Távoktatási Központ, Pszichológiai és Neveléstudományi Kar. Székelyudvarhely, 2008. –pp. 62-63.

erősítéséhez az egyéni fegyelmet és az erkölcsi magatartást kell megerősíteni olyan formában, hogy a rendőr számára útmutatással szolgáljon a rendőri feladatok ellátásához, valamint a magánéleti normák helyes megéléséhez. *A rendőri hivatás egy speciális közszolgálati forma, amely során a köz-szolgálatában a közösség számára és érdekében nyújtott közbiztonsági tevékenység érvényesül.* Ennek a speciális közszolgálati jogviszonynak egyik sarkalatos alapja az erkölcsi értékek motívumainak a meghatározása, amely jellegéből adódóan kódex formájában került lefektetésre. Ez a Rendőri Hivatás Etikai Kódexe.³⁰ A kódex 13 pontban foglalja össze a rendőri hivatásra vonatkozó etikai alapszabályokat, amelyek igazodnak a rendőr különleges közszolgálati hivatásának követelményrendszeréhez.

Minden hivatásos szolgálati formának létezik a saját etikai és erkölcsi szabályait tartalmazó szabályrendszere, amely írott, vagy íratlan formában kerül érvényesítésre. Az etikai kódex alapvetően a rendőrt helyezi a középpontba, a rendőr tevékenységével kapcsolatban állít erkölcsi normákat.³¹

A Rendőri Etikai Kódexből a legfontosabb erkölcsi alapérték a tisztesség fogalma. A tisztességet meghatározó alapvető normák és szabályok alapján a rendőr törekszik arra, hogy döntései előtt megfontolja és mérlegelje azok következményeit. Abban az esetben, ha a rendőr bizonytalanná válik saját hitvallásában, személyi értékeiben és a követendő normákban, akkor a tisztesség által vezérelt magatartás sérülést szenved. A tisztesség által alátámasztott erkölcsi elvek és értékek sérülésével - vagy elvesztésével - a rendőr a szolgálat ellátása során könnyen elbizonytalanodik, így nem tudja megkülönböztetni a jó és a rossz közötti különbséget. Ennek hatására a rendőr számára megszűnik a korábban vallott erkölcsi szabályrendszer fontossága. Azt nem lehet pontosan meghatározni, hogy a tisztesség értékének tudatos háttérbe szorítása során a rendőr mikor és milyen formában lép az erkölcsi becstelenség útjára, azonban a legtöbb esetben ez a változás akkor következik be, amikor a rendőr megtagadja a saját magával szemben támasztott erkölcsi elveket.

A korrupciós bűncselekmények pszichológiai elemzése

Az európai kultúrkörben a demokratikus szemlélet alapja a jogkövető magatartás, ezért - erkölcsileg és jogilag - a rendkívüli csekély előny szerzése is kifogásolható magatartást vélelmez. A társadalmi megítélés szempontjából a rendőri korrupció az egyik legelítélendőbb

³⁰ A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe. (<http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> letöltés ideje: 2013.12.27.)

³¹ GECSE, Gábor - VOLTER, Zsolt: A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 2009. évi X. szám. –p. 79.

bűncselekmény. Ezeket a bűncselekményi fajtákat a jogalkotó a Büntető Törvénykönyv XXVII. fejezet „Korrupciós bűncselekmények” című részében fogalmazta meg.³² A jogszabály a korrupció cselekményformáját két különböző csoportba sorolja. Az egyik rész a szükségképpen korrupciós bűncselekményeket, a másik rész a nem szükségképpen korrupciós bűncselekményeket különbözteti meg.³³

Szükségképpen korrupciós bűncselekmények

- vesztegetés,
- vesztegetés elfogadása,
- befolyással üzérkedés,
- befolyás vásárlása.

Nem szükségképpen korrupciós bűncselekmények

- hivatali visszaélés,
- hűtlen kezelés,
- versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban.

A rendőri munka során a *vesztegetés elfogadása*, *vesztegetés*, valamint a *hűtlen kezelés* bűncselekmények elkövetése valósulhat meg. A felvázolt bűncselekményekkel a társadalom tagjai elsősorban - de nem kizárólagosan - a rendőri intézkedések során találkozhatnak. A jogi tárgy ebben az esetben a kötelességszegés, vagy a kötelességszegés látszata. A szolgálatot teljesítő rendőr jogtalan előnyt kér, az előnyt, vagy annak ígéretét elfogadja, ez által a saját és az etikai kódexben megfogalmazott erkölcsi értékeket teljes mértékben - akár csak a bűncselekmény elkövetésének idejére - háttérbe szorítja.

Az - ideiglenesen - elnyomott erkölcsi értékek - a bűncselekmény elkövetését követően - büntudat formájában időlegesen előtérbe kerülnek a rendőr gondolatiságában. Ha a testület részéről a felelősségre vonás nem történik meg, abban az esetben a rendőr újra és újra el fogja követni a jogtalan előnyszerzés jogsértő cselekményét, amint arra ismételt alkalom kínálkozik. A rendőr lelki megnyugvása akkor történik meg, amikor tudatosul benne, hogy a felelősségre vonás elkerülhetetlen. A korrupció egy olyan társadalmi jelenség, amelynek

³² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény. 290.§-tól a 300. §-ig. Magyar Közlöny, 2012. évi 92. szám. – pp. 13515-13518.

³³ HOLLÁN, Miklós: Korrupciós bűncselekmények az új magyar Büntető Törvénykönyvben. Anti-korrupciós képzések a Nemzeti Közszerzői Egyetemen. Tübingiai-magyar vegyesbizottság anti-korrupciós szemináriuma. Budapest, 2013. Előadás. (http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/7/bd/80000/Holl%C3%A1n_Mikl%C3%B3s_HU.pdf letöltés ideje: 2013.12.27.)

megjelenése felmérhetetlen károkat okoz a rendőrségnél. A Rendőri Etikai Kódexben a jogalkotó nem nevesíti az előny tárgyi fogalmának meghatározását. A tiltás jogi alapon történik, ezért a jogszabály minden olyan előny elfogadását tiltja, amely alkalmas lehet az elfogulatlan tevékenység megkérdőjelezésére. A rendőri hivatás társadalomban betöltött szerepével történő visszaéléskor a jogtalan előny megszerzése, vagy az anyagi javak juttatása és elfogadása a kitűzött cél. Ez az előny lehet *vagyoni*, vagy *személyes* előny.³⁴

A rendőri korrupció jellege és az elkövetett jogsértések fajtája államonként és kontinensenként is eltérő lehet. Eltérés a társadalmi berendezkedésből, valamint az egyéni igényekből következik. Magyarországon a rendőrök által elkövetett korrupciós bűncselekményeket elsősorban az anyagi javak - készpénz, jutalékok, kedvezmények - megszerzésére való törekvés jellemzi, azonban egyre nagyobb figyelmet kell szentelni számos olyan cselekményi formának, amelyek elkövetésével a rendőrségi munka fokozott mértékű testületi és társadalmi dezintegrációjára kerül sor. Ilyen cselekmények a hamis rendőri jelentések, a hamis tanúzás, illegális szerencsejáték szervezésében résztvevő személyek érdekszférájának biztosítása, a rendőri intézkedések során lefoglalt kábítószeres, gyógyszerek eltulajdonítása, valamint rendőrségi információk kiszivároztatása.³⁵

A korrupciós jogsértések elemzése során nem szabad figyelmen kívül hagyni az állampolgárt, mint aktív vesztegető felet. *Az állampolgár jogtalan előny megszerzése, vagy a joghátrány elkerülése érdekében nyíltan, vagy burkoltan korrupciós helyzetbe hozza, vagy kényszeríti a rendőrt.* A jogsértő helyzet kialakulását követően a rendőr döntéshelyzetbe kerül. A kérdés elsősorban nem az, hogy a korrupciós helyzetben lévő rendőr elfogadja-e a felkínált előnyt, hanem az, hogy erkölcsi meggyőződését és értékeit milyen formában tudja átadni az előnyt kínáló egyénnek. Ez azért lényeges szempont, mert ha a rendőr csak egy pillanatra is elgondolkodik a felkínált előny elfogadásán, akkor már bekövetkezik az erkölcsi értékvesztés.

³⁴ u.o.

³⁵ BAYLEY, David, PERITO, Robert: *Police Corruption. What Past Scandals Teach about Current Challenges.* Special Report. United States Institute of Peace. Washington, 2011. –p 4. A szerzők kifejtik, hogy ha az adott államban, vagy földrajzi területen a rendőrségi korrupció kiemelten van jelen, akkor nagymértékben hátráltatja a demokratikus jogállamiság kialakulását és fejlődését. A rendőrök által elkövetett korrupciós cselekményeket nagyon nehéz felismerni, mivel a testületen belüli összefonódás hátráltatja a felderítését, így a jogsértés az esetek többségében rejte marad. A rendőri korrupció okainak mélyebb vizsgálatára – néhány ország kivételével – a kormányzati szervek nem vállalkoznak, így néhány sajtóvisszhangot kapó elszeparált eset kivételével nincs központi törekvés a problémák feltárására és kezelésére. Bár a rendőri korrupció formája globálisan azonosságot mutatnak, a különbség az elkövetési okokban keresendő. A rendőri korrupció visszaszorításának egyik megoldása az egyre több országban létrehozott független korrupcióellenes szervezetek működése lehet.

A rendőrségi lelkipásztori szolgálat feladata, hogy elősegítse az erkölcsi értékek újrateremtését és megtalálását azoknál a rendőröknél, akik letértek a helyes útról és elfeledték az erkölcsi értékek jelentőségét. A rendőrségi lelkipásztori szolgálatnak segítséget kell nyújtania azoknak a rendőröknek, akik tanúi lesznek más rendőrök korrupciós tevékenységének, mivel a rendőrségen belül tapasztalható összetartás következtében számos jogellenes cselekmény rejtve marad. Ez káros a rendőri testületre nézve, mivel az előnyt felajánló személy cselekedete a testület erkölcsi gyengeségét tükrözi. Elsősorban nem a rendőrt, hanem a rendőrséget hibáztatja a társadalom az etikai alapszabályok betartásának terén. Meg kell akadályozni, hogy a rendőrök elfogadják, vagy kérjék a jogtalan előnyt. Ezt elsősorban ellenőrzésekkel és egy segítő lelkipásztori modell létrehozásával lehet biztosítani.

Meg kell tanítani a rendőröket arra, hogy a rendőri hivatás nem hatalmat biztosít számukra, amivel visszaélhetnek, hanem ők a társadalom szolgálatának és védelmének katonái, akik számára a jog lehetőséget biztosít az emberi értékek védelmére.

A rendőrség nem tudna hatékonyan működni és nem lenne képes a jogszabályok által meghatározott feladatokat ellátni, ha a vezetőknek minden esetben azt kellene vizsgálni, hogy az állományba tartozó rendőrök milyen erkölcsi értékek figyelembevételével látják el szolgálatukat. A szervezeti egységeken belül lévő kontrollált tevékenység fontos, de nagy hátránya az összefonódás lehetősége, amelynek következtében az elkövetett korrupciós bűncselekmények a felszín alatt maradnak. A korrupciós bűncselekmények felderítése nehéz feladat, hiszen a korrupciós cselekményben résztvevő rendőrök fedezik egymást. Lényeges szempont, hogy a rendőrségi korrupció semmilyen formában ne maradjon rejtve. Tudatosítani kell a rendőrökben, hogy nem csak maga a korrupciós cselekedet bűncselekmény, hanem az is, ha tanúja lesz más rendőr korrupciós jogsértésének és azt nem jelenti a közvetlen rendőri vezetőjének. A korrupciós bűncselekmények hatékony felderítésére hozta létre a Belügyminisztérium a Nemzeti Védelmi Szolgálatot.³⁶ A szolgálat Magyarország egész területén ellátja a hivatásos állományba jelentkezőknél, valamint a hivatásos állomány tagjánál a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló törvényben meghatározott kifogástalan életvitel ellenőrzést, továbbá elvégzi az Rtv. 7.§ (1) bekezdés b) pontjában meghatározott személyi kör megbízhatósági vizsgálatát,³⁷ továbbá e

³⁶ A Nemzeti Védelmi Szolgálat Főigazgatójának 29/2011. utasítása a Nemzeti Védelmi Szolgálat Szervezeti és Működési Szabályzatáról. (http://nvsz.hu/sites/nvsz/files/0651_001_1.pdf letöltés ideje: 2013.12.29.)

³⁷ A belső bűnmegelőzési és büntetővizsgáló feladatokat ellátó szerv elvégzi a kormánytisztviselők, kormányzati ügykezelők, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos

törvény 7.§ (1) bekezdés c) pontjában foglaltak szerint felderíti a jogszabályban meghatározott bűncselekményeket.³⁸

A Nemzeti Védelmi Szolgálat munkatársai a megbízhatósági vizsgálat alkalmával valós szabálysértő szituációt teremtenek, amely szituáció alkalmával a rendőr korrupciós hajlandósága kerül vizsgálat alá, így a rendőr bizonyíthatja erkölcsi értékeinek erősségét. A szolgálat megbízhatósági vizsgálata során nemcsak a rendőr korrupciós hajlandóságának szintjei és színterei kerülnek vizsgálat alá, hanem a rendőr erkölcsi értékei és egyéni hitvallása is. A megbízhatósági vizsgálatnak az egyik legfontosabb megállapítása, hogy a rendőrség teljes személyi állománya részére világossá váljon, a rendőrnek erősíteni és nem gyengíteni kell a lakosság bizalmát. *A korrupciós magatartás az egyik legerősebb a bizalmi tényezők gyengítése terén a rendőrség és a lakosság kapcsolatában.*

A rendőr személyiségének fejlődése az erkölcsi kompetenciák függvényében

Elméleti kérdésfeltevés

- Hogyan értelmezhető a rendőr erkölcsi fejlődése?
- Milyen irányt, vagy elmozdulást tekintünk kívánatosnak, konstruktívnak és hatékonynak?
- Az ezekre a kérdésekre adott válaszok milyen formában és mértékben erősítik a rendőr személyiségét, valamint ezek milyen hatást gyakorolnak az egyénre és a társadalomra?

A rendőr erkölcsi fejlődése különböző szakaszokon megy keresztül. A rendőri pálya kezdeti szakaszában szembesül egy speciális rendszerrel. Az első időszakban kialakulnak a társas kapcsolatok. A szakmai tudás megszerzésével a hatékonyság növelése kerül előtérbe. A szakmai tudás megszerzését követően más és más színtereken, változó egyéni szemlélettel találkozik a rendőr, amely képes formálni erkölcsi és lelki kompetenciáit. A behatások következtében megváltozik a rendőr szemlélete. Magabiztossága erősödik, ez által egyre inkább előtérbe kerülnek az ösztönös cselekedetek. Az életkor növekedésével a szakmai problémák köré magánéleti problémák kerülnek, amelyek befolyásolni képesek a szakmai

katasztrófavédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hivatásos állományú tagjainak megbízhatósági vizsgálatát.

³⁸ Nemzeti Védelmi Szolgálat Alapító Okirat. 5. A költségvetési szerv alaptevékenysége. (http://nvsz.hu/sites/nvsz/files/alap%C3%ADt%C3%B3okirat_hat%C3%A1lyos_201310.pdf letöltés ideje: 2013.12.29.)

döntéseket. Megváltoznak a fontossági erőviszonyok, előtérbe kerülnek a gyors megoldást igénylő problémák.³⁹ Ha a probléma a rendőrt megoldhatatlan feladat elé állítja, akkor segítséget kell kérnie. A segítség kérés elvetése, vagy a problémával felkeresett személy részéről történő elutasítás erkölcsi gátlástalanságot eredményezhet, aminek hatására a rendőr rossz döntéseket hozhat.

A rendőrben felvetődik a „*Miért kell jót cselekedni?*” kérdés. Az erkölcsi érettség kialakulásával a rendőr képes hosszú távon mérlegelni a szakmai és magánéleti kihívásokat, képes megélni a jót cselekedeteiben. A mások iránti elkötelezettség és a társadalom szolgálata megerősíti benne a szakmai identitást, így biztosítottá válik a szakmai életút további szakaszaiban a pozitív irányú erkölcsi és lelki fejlődés. Ez a fejlődés kihatással van a rendőr magánéletének sikeres megélésére, amely során a család erős kötelékek formájában támogatja és biztosítja a rendőr személyiségének stabilitását.⁴⁰

Probléma akkor merül fel, ha a rendőr nem tudja elfogadni a közösség - rendőrség - által elfogadott normákhoz történő igazodást és alkalmazkodást. A rendőrség jogszabályokban lefektetett normák és értékek szerint biztosítja a rendőr számára a kijelölt utat. Az erkölcsi normák háttérbe szorításával a szakmai és magánéleti problémák erősödnek, ez által a személyes célok elérése kerül előtérbe.⁴¹ A magánéleti válság kihatást gyakorol a rendőr gondolataira, érzelmeire és cselekedeteire, így lelki és erkölcsi bizonytalanság lép fel. A kötelesség teljesítésének és a jogszabályok betartásának pozitív értékszemléletét felváltja az abszolút értelemben vett erkölcsi mélypont, ahol a rendőr már nem képes különbséget tenni a jó és a rossz között. Erkölcsi értékvesztés következik be. Ilyen esetben csak akkor van segítség, ha a rendőr beismeri önmagának a probléma fontosságát, és még nem követett el jogszabályba ütköző cselekményeket. Ebben a szakaszban a rendőrnek lehetőséget kell biztosítani, hogy felismerje a probléma forrását és biztosítani kell számára a segítő szervezeti formát. Az erkölcsi értékek szinten tartásával és erősítésével biztosítható a rendőr testületben tartása, vagy a sikertelen együttműködést követő eltávolítása. A rendőrnek meg kell próbálnia

³⁹ Police Chiefs Desk Reference: 2. Police Ethics. University of Mississippi, USA. 2004. –pp. 30-43. A tanulmány kifejti a rendőri vezetők felelősségét a rendőrt érintő etikai kérdések és problémák megoldása terén, mivel az alapkoncepció értelmében a rendőrnek lehetőséget kell biztosítani, hogy a felmerülő erkölcsi problémáit a rendőri vezetővel átbeszélhesse. Kulcsfontosságú a retorzió mentesség biztosítása, hogy a rendőr bizalommal fordulhasson a rendőri vezetőhöz.

⁴⁰ CAIN, M.E (szerk): *Society and the Policeman's Role*. International Library of Society – A rendőr szerepe a társadalomban. Law Book Co of Australasia. Australia, 1973. –pp. 101-198. A könyvben számos tanulmány foglalkozik a rendőrök társadalomban betöltött szerepéről.

⁴¹ SOMOGYINÉ, P. Krisztina: Az erkölcsi fejlődés és nevelés lélektana. A moralitás pszichológiája. –p. 4. (http://www.erkolcstan.hu/system/files/cikk/2013/erkolcsi_fejlodes_pszichologiaja.pdf letöltés ideje: 2013.12.29.)

elkülöníteni a magánéleti és szakmai problémákat, mivel a két problémaforrás egyesítése újabb, előre nem látható problémákat okozhat.

Technikai problémafelvetés

Hogyan lehet megfoghatóvá, esetleg mérhetővé tenni egy ember erkölcsi értékeit, normáit, azokat a kognitív folyamatokat, amelyek magatartását, cselekedeteit és lelki meggyőződését befolyásolják a rendőri munka során?

A rendőri munka értéke a statisztikai adattárakban megjeleníthető és értékelhető munkafolyamatok összességében mérhető. *A statisztikai adatok megmutatják egy rendőr, egy rendőrkapitányság, egy megye, vagy az egész rendőrség felderítési, bűn megelőzési és közlekedésbiztonsági tevékenységének hatékonyságát.* A statisztika olyan tudományos módszertan, ami arra szolgál, hogy jellemezze a valóság tényeinek valamely adott körét a számok nyelvén. Az információk kinyerésekor számolni kell azzal, hogy egyes információk elveszhetnek a statisztikai adatok értékelése során.⁴² A statisztikai adatok elemzésével a rendőrség képes behatárolni a bűnügyileg fertőzött területeket, így gyorsan és hatékonyan képes koncentrálni erőit és eszközeit az adott területre. A rendőrség a statisztikai adatok publikálásával erősítheti, vagy gyengítheti a lakosság biztonságérzetét.⁴³

A lakosság biztonságérzetének növeléséhez a legtöbb esetben elégségesnek bizonyul a rendőri létszám és a közterületen eltöltött órák számának növelése. A látható rendőrség az utcán járőrtevékenységet folytató rendőrök jelenlétében realizálódik. Az egyénnek, a közösségnek, az országnak szüksége van arra, hogy a személyi és közösségi biztonság megteremtése érdekében nyíltan, magabiztosan és a meglévő kommunikációs csatornákat felhasználva kezdeményezzen kapcsolatot a szolgálatot ellátó - vagy szolgálaton kívül lévő - rendőrrel. A kommunikációs csatornák összehangolása során a segítséget, vagy tájékoztatást kérő személy és a rendőr között egy bizalmi kapcsolat alakulhat ki. A bizalmi kapcsolat kialakulása során a rendőr segítő tevékenységet folytat, míg az egyén biztonságérzete

⁴² Statisztikai fogalmak: A statisztika. (<http://statisztikus.hu/fuggelek/statisztikai-fogalmak/> letöltés ideje: 2013.12.31.)

⁴³ Police distort crime data, inciting violence against refugees. - A rendőrség torzítja a bűnözési adatokat a menekülteket ért uszító cselekményekkel szemben. (<http://972mag.com/police-distortion-of-crime-data-encourages-rising-violence-against-refugees/46236/> letöltés ideje: 2014.02.09.) A rendőrség a statisztikai adatok társadalom felé történő publikálásával egy képet vázol fel az elkövetett jogsértések helyzetének alakulásáról. A nyilvánosságra hozott adatok segítségével a társadalom tagjai képet kapnak a szűkebb értelemben vett lakókörnyezetük közbiztonsági helyzetéről, ez által a biztonságérzet erősítése, vagy gyengítése következik be. Ha a rendőrség a rendelkezésére álló statisztikai adatokat szándékosan elferdíti, vagy meghamisítja, akkor a társadalom tagjai valótlan képet kapnak a közbiztonság valós helyzetéről, így sérül a biztonságérzetük.

erősödik. Az erkölcsi értékek közül az egyik legfontosabb a *jót cselekedni és a mások jónak tartásának* személyi motívum. Az erkölcsi meggyőződés a kezdeti időszakban minden rendőr személyiségében, gondolatiságában és cselekedetében jelen van. A probléma a már felvázolt erkölcsi és lelki változások során alakulhatnak ki. *A rendőr erkölcsi értékeinek, vagy az erkölcsi értékek változásának jelentőségét a jó cselekedetek gyakorisága és folyamata határozza meg.*

A rendőr a rendőri munka végrehajtása során értékeket szerez, amelyeknek a gyakorlatba történő átültetése pozitív megítélésre kerül a társadalom részéről. Ha valakiről azt mondjuk, hogy *jó*, akkor az illető emberi természetét nem csupán egyik vagy másik vonatkozásban érintjük, hanem valamiképpen egész természetéről hozunk ítéletet, és ezt az egész emberi természetet átható különleges jóságot *erkölcsi jóságnak* nevezzük.⁴⁴

Az erkölcsi értékek vizsgálata során különbséget kell tenni rendőri és civil erkölcsi értékek között. A rendőr erkölcsi értékei a bizalom és a biztonság megteremtése, a megfelelő kommunikációs kapcsolatok és csatornák kiépítése, valamint a segítőkészség biztosítása. A felvázolt erkölcsi alapértékeknek minden rendőr filozofikus gondolkodásában, érzelmi meggyőződésében a világról, az emberekről és a környezetről alkotott véleményében, valamint cselekedeteiben is jelen kell lennie. A rendőrnek fel kell vállalnia és fel kell tudni dolgozni azokat az eseményeket, amelyek befolyásolják személyiségének erkölcsi és lelki oldalát. A rendőrben tudatosulnia kell, hogy a legfontosabb erkölcsi feladat a társadalom biztonságának megteremtése, és az emberek segítése akár életének feláldozása árán is.⁴⁵

A rendőri munka erkölcsi nagysága abban rejlik, hogy a jogszabályok által meghatározott jogokat és kötelességeket az egyéni erkölcs pozitív követelményrendszerével párosítjuk.

⁴⁴ TURAY, Alfréd: Az ember és az erkölcs. Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán. Katolikus Teológiai Kézikönyvek. –p. 5.

⁴⁵ MÉSZÁROS, Ádám Zoltán: A veszély vállalásának elméleti és gyakorlati problémái. Jogelméleti Szemle. 2013. évi 4. szám. - pp. 93-100. A szerző kifejti, hogy az életre és a testi épségre nézve jelentős kockázati tényezőt hordoz magába a rendőri hivatás. A rendőr feladatának ismeretében az önrendelkezési jogát gyakorolva, saját elhatározásából dönt az élet feláldozásának lehetőségéről. A rendőri hivatás komplexitásából kifolyólag az élet kockáztatását is magába foglaló önkéntes veszélyvállalás a rendőr saját elhatározásából történik.

Gyakorlati problémafelvetés

Hogyan lehet a rendőr személyiségét, döntéseit, világlátását befolyásolni, kedvező irányba segíteni a fejlődést?⁴⁶

Az eddig felvázolt kutatási eredményekből jól látható, hogy a rendőr személyiségét nagymértékben befolyásolják környezetének és erkölcsi értékítéletének változásai. Lényeges, hogy ha a rendőr erkölcsi zavarral, vagy erkölcsi problémával kerül szembe, akkor legyen segítség a számára. Ehhez az kell, hogy a rendőr felismerje a személyiségét befolyásoló erkölcsi problémákat és merje azt közvetlen környezete - család, munkatárs, vezető - elé tárni.

Másik lényeges szempont, hogy a rendőr rendelkezzen kellő önismerettel, hogy észlelje és felismerje a kialakult, vagy kialakulóban lévő erkölcsi problémákat. Az igazi önismeret azt jelenti, hogy a rendőr pontosan meg tudja válaszolni, vagy körül tudja határolni a következő kérdésekre adott válaszokat:

- *Ki vagyok?*
- *Kivé akarok válni?*
- *Kivé kell válnom?*
- *Kinek tartanak engem az emberek?*

A fenti kérdésekre adott válaszok alapján teljes képet kaphatunk arra vonatkozóan, hogy a rendőr ismeri-e a múltját, képes-e megérteni a jelenét, és hogy rendelkezik-e reális jövőképpel. Az önismeret segítségével a rendőr képes megérteni a benne végbemenő folyamatokat, döntéseket és választásokat.⁴⁷ Az önismeret segít, hogy a rendőr felismerje a jó és a rossz közötti különbséget, és képes legyen helyes döntéseket hozni. A rendőrnek segítséget kell nyújtani abban is, hogy képes legyen felismerni önmaga rossz tulajdonságait, amelyek kihatással vannak döntéseire. Remek önismeretre vall, ha a rendőr segítségért folyamodik, mert egyedül nem képes kezelni a személyiségét, az érzelmeit, vagy a gondolatait terhelő problémákat. A rendőr döntéseit senkinek és semmilyen formában nem lehet a rendőr kérése nélkül befolyásolni, vagy megváltoztatni. Viszont a rossz döntések következményeit vállalni kell.

A rendőri munka során szinte a pillanat tört része alatt kell döntéseket hozni, amelyek következményétől emberéletek függhetnek. *A döntés meghozatalának pillanatában értékelni*

⁴⁶ SZEKSZÁRDI, Júlia - HOVÁTH. H, Attila – BUDA, Marianna – SOMFALVI, Ildikó: A serdülők erkölcsi szocializációja. (Útkeresés a labirintusba) Magyar Pedagógia. 100. évf., 4. szám. –p. 475.

⁴⁷ GOSZTOLAI, Géza: Önismeret. (<http://www.gosztolai.hu/modszertar.html>) letöltés ideje: 2013.12.31.)

és elemezni kell a kialakult helyzetet, a körülményeket, a jogi alapokat, és a környezetben lévő személyek szerepét és cselekedeteit. A rendőr döntéseinek, világnézetének és személyiségének kedvező irányba történő befolyásolására csak akkor van lehetőség, ha a rendőr önmaga feltárja a kialakult erkölcsi, lelki, pszichikai és etikai jellegű problémákat, vagy képes felismerni azokat a jelzéseket és tüneteket, amelyek a kezdődő, vagy a már kialakult problémát vázolják fel.

Következtetések

Azok a foglalkozások, ahol az esetek többségében más emberek segítése, vagy az élet megmentése az elsődleges feladat, olyan speciális munkakörülmények vannak, amely során a munkát ellátó személyek is sérülhetnek. Jelen esetben elsődlegesen nem a testet ért tényleges fizikai sérülésről, hanem az adott személy lelkét és erkölcsi értékeit, világlátását befolyásoló sérülésekről beszélünk. A rendőrök a munkájuk ellátása során veszélyes helyzetekbe kerülhetnek, amelyek traumatikus élményt, vagy a stressz olyan fokát eredményezhetik, amelyeket nehéz feldolgozni és ellenőrizni.⁴⁸

A tárgyalt fejezetben a rendőrök munkáját és magánéletét erőteljesen befolyásoló két nagyon fontos tényező a lelki és az erkölcsi problémák kialakulásának formái, lehetséges kezelési és megoldási struktúrái kerültek bemutatásra és elemzésre. Számos hazai és külföldi kutató foglalkozik a fegyveres - elsősorban katonaság - szervezetben szolgálatot ellátó személyek stressztűrő képességével és kialakulásuk lehetséges összetevőivel. (Végh, 2002, Király 2009, Williams 1987.) A kutatók elsődlegesen a stresszorok jelenlétét, a traumatikus élmények és a megküzdés képességének felmérését vizsgálják. *Kutatásom alapján el kell különíteni a stresszorok által okozott problémákat a lelki és erkölcsi eredetű problémáktól.*⁴⁹ Az eddig elvégzett kutatások elsősorban a fegyveres szervek munkáját vették vizsgálat alá, kifejezetten a szolgálat ellátásának problémáját vizsgálva. Az egyik legégetőbb problémának a szolgálat ellátásából eredő stresszorok jelenlétét és az egyén megküzdési faktorát tekintik a kutatók. Vizsgálatom szerint a rendőrök munkájából eredő problémák sokkal összetettebbek, mint hogy csak kizárólag a szolgálat ellátásából, vagy a munkahelyi körülményekből adódó stresszorokat vizsgáljuk. Természetesen a rendőri munkából eredő stressz nagysága és

⁴⁸ KIRÁDY, Attila: Stressz megjelenési formái a fegyveres testületek tagjainál. –p. 1. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/publikacio/Kirady_A.pdf letöltés ideje: 2014.01.04.)

⁴⁹ Természetesen a stressz okozhat lelki problémákat, azonban a lelki problémák kialakulásához az esetek többségében nem a stressz felelős, hanem a stresszoroknál jóval kisebb probléma halmozódik fel az egyénben. A huzamosabb ideig jelen lévő stressz esetünkben, jóval nagyobb és mélyebb jellegű egyéni problémákat okozhat. Ilyen problémák: frusztráció, irritáció, düh, agresszió, traumatikus problémák, bántalmazás, kínvallatás, megfélemlítés, fenyegetés, indokolatlan lőfegyverhasználat, idegsokk.

gyakorisága az egyik legnagyobb problémaforrást okozó pszichikai folyamatok egyike. A folyamatos stressz szakmai és személyes kimerülést eredményezhet.⁵⁰

A folyamatos fizikai és pszichikai megterheléssel járó rendőri feladatok összetett hatást gyakorolnak az emberi szervezetre. Ez a hatás a teljesítmény minőségi és mennyiségi változásában is regisztrálható. A rendőr fizikai és pszichés képességei a fokozott rendőri munka hatására változhatnak. Ennek eredményeként a rendőr és közvetve a testület teljesítőképességét csökkentheti, ez által a veszélyeztetettség növekszik.⁵¹

A kiégett, szakmáját érdektelennek tartó személynél elsősorban az *önbecsülés hiánya, a folyamatos büntudat, a bánat és a szorongás tünetei* jelentkeznek. A felsorolt tünetek együttes kezelésére jelenleg a magyar rendőrségnél nem mutatkozik megfelelő kezelési módszer, vagy intézményi modell. A rendőrség pszichológiai szolgálatának hátránya, hogy csak a tudomására jutott, és a rendőrök által felszínre hozott problémákat tudják a pszichológia tudományterületének módszereivel kezelni. *A vallás - és ez által a katolikus egyház - jelenlétével ki lehet pótolni azokat a részeket, ahova a pszichológia tudományterülete a korlátai következtében nem képes eljutni.* Azonban ki kell hangsúlyozni, hogy a vallás nem terápiás módszer, különösen nem szűkíthető le a vallás jótékony hatása egyetlen hitrendszerre. A rendőrségnél alkalmazott pszichológiai vizsgálatok alkalmasak arra, hogy felmérjék a rendőrök és a rendőri pályára jelentkező személyek pszichés és stressztűrő képességeit, valamint a fizikai és mentális erőfeszítést igénylő feladatvégzések során fellépő problémákat.⁵²

A rendőrség hierarchikus felépítéséből, speciális szervezeti struktúrájából, a munkahelyi előljáró-beosztott viszonyból, valamint a visszavezethető terhelésekből kiindulva, a stresszorok kialakulásának a lehetősége fokozottan fenn áll. Pszichológiai szempontból az ilyen helyzetek kialakulása nem kedvez a személyes felelősség- és kockázat vállalásnak, a csapatszellem kialakulásának, az egyértelmű célok megfogalmazásának és a teljesítmény

⁵⁰ BERÉNYI, András: *A munkahelyi stressz kezelésének lehetőségei.* Egészségügyi dolgozók munkavédelmi kockázatai című konferencia. Debrecen, 2011. Az előadó a segítő foglalkozások tekintetében kifejti, hogy a stressz okozta pszichológiai reakciók a szorongás, a harag és agresszió, a depresszió és a tanult tehetetlenség és a kognitív károsodás. A mit tehetünk? kérdésre válaszolva az előadó az esetmegbeszélő és szupervíziós tréningek megszervezését és a képzéseken való részvételek lehetőségét emeli ki.

⁵¹ KIRÁDY, Attila – VARJÚ, Nóra: Stresszrezisztencia meghatározása projektív rajzvizsgálati módszerrel a fegyveres testületek állományában. –p.1.

(<http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/digitgy/publikacio/Kirady.pdf> letöltés ideje: 2014.01.04.)

⁵² A rendőrségénél alkalmazott pszichológiai vizsgálati rendszerek és módszerek: intelligencia teszt, figyelem vizsgálat műszerrel és papír ceruza teszttel, személyiség kérdőív, speciális beosztáshoz szükséges képesség vizsgálata, pálya motivációs kérdőív, életrajz mutató, anamnézis, exploráció, projektív személyiségvizsgáló tesztek.

elismerésének. A rendőrökben komoly stresszorok alakulhatnak ki a kiegyensúlyozottság, az önfegyelem és a döntésképeség hiánya következtében. A kutatás szempontjából fontos kiemelni, hogy a rendőri munkának a társadalom részéről történő megbecsültségi szintjének mélypontját a 2000-es években történt nagy sajtó visszhangot és közvélemény érdeklődését kiváltó események - olajügyek, rendőri visszaélések -, a 2006-os utcai tüntetések és demonstrációk, valamint a 2013-as évben leleplezett korrupciós budapesti éjszakai életet behálózó eseményeket követően az egyik legsúlyosabb válságkorszakát élte meg.⁵³ A rendőrség hierarchikus rendszerében - relatív - magas beosztásokat betöltő rendőröket érintő korrupciós botrányok megítélése mély nyomot hagy a rendőrök becsületességébe és jogkövető magatartásába vetett társadalmi értékrendszer alakulásában.

A probléma meghatározása összetett jellegű. A rendőrség társadalmi megítélését elsősorban a közvélemény kutatások és az egyéni, személyes tapasztalatok alapján mérhetjük fel. A rendőri intézkedés végeredményéből, a kulturált magatartás és kommunikációs kapcsolatokról a lakosságnak jó, vagy rossz véleménye alakul ki a rendőrségről. A rendőri szakma adott időszakra vonatkozó társadalmi elfogadottságából kifolyólag válik vonzóvá a pályaválasztó fiatalok számára. A jogszabályi környezet, a társadalmi megbecsülés erősítése, a kiszámítható jövőkép, valamint a tervezhető anyagi biztonság nagymértékben hozzájárul a rendőri pálya sikeréhez. A testület részéről támasztott feltételek teljesítését, valamint a szakmai képzés és oktatás során elsajátított tudást követően a fiatal pályakezdő rendőrök a rendőrség megbecsült tagjává válnak. Eközben a rendőrnek átalakul a kapcsolati rendszere, ez által sérülhet - nem általános érvényű - a társadalmi beilleszkedés lehetősége. Egyrészt a környezetük számára zárt, sajátos értékekkel, kulturális jegyekkel, szakmai nyelvhasználattal bíró csoportként jelenik meg a rendőrség, másrészt a rendőri hivatás jellegzetessége miatt sérülhetnek a rendőr baráti és rokoni kapcsolatai. Magyarországon a rendészeti szakközépiskolákban elsősorban járőrszolgálatra képeznek ki rendőröket, így kijelenthető, hogy a tiszthelyettesi állománykategóriába tartozó rendőrök jelentős része elsősorban a közterületi szolgálatban vesz részt. A közterületi szolgálatot ellátó rendőrök azok, akiket legintenzívebben és a leggyakrabban érint a személyiségét érintő stresszorok kialakulása. A kutatás során felvázolt lelki, erkölcsi és pszichikai jellegű problémák kialakulása elsősorban a közterületi állományt érinti, hiszen ezek a rendőrök találkoznak olyan személyekkel és

⁵³ Mélyponton a rendőrség társadalmi megítélése. (<http://www.origo.hu/itthon/20001207melyponton.html> letöltés ideje: 2014.01.05.)

vesznek részt olyan intézkedésekben, ahol a leginkább ki vannak téve a lakosság közvetlen véleménynyilvánításának, pl.: vesztegető magatartás.

Arra nincsen pontos kutatási adat, hogy a magyar rendőrök hány százaléka küzd lelki és erkölcsi jellegű problémával, valamint a kialakult problémák milyen mértékben okozzák a rendőrökben stresszorok kialakulását, és hogy mennyi rendőr képes megküzdeni problémáival.⁵⁴

A társadalom különböző szintjein elhelyezkedő csoportok eltérő véleményt fogalmaznak meg a rendőrséggel szemben. A kialakult véleményt leginkább a személyes kontaktusok viszonyrendszere határozza meg. Meg kell különböztetni a rendőr által nyújtott *segítség, intézkedés* és *konfliktus* fogalmát. A rendőrségi segítségnyújtás esetén a vélemény formálódása nagymértékben pozitív irányba tolódik el az egyén részéről. A kialakult pozitív vélemény más személyek részére is közvetítésre kerül, ezért más személyeknek is pozitív irányú megítélése, vagy véleménye alakulhat ki a rendőrségről. A kialakult pozitív vélemény hozzájárul a rendőrség pozitív társadalmi megítéléséhez és megbecsültségéhez. Az egyén pozitív véleménye abban az esetben is megmarad, ha a rendőrségről negatív hírek kerülnek a köztudatba.

Rendőri intézkedés esetében már egy kissé árnyaltabb képet kapunk. Intézkedés esetén az egyén részéről nem minden esetben fogalmazódik meg pozitív vélemény a rendőrségről. Ez függ az intézkedés módjától és az alkalmazott szankció mértékétől. Az egyén azt várja el, hogy az elkövetett jogsértést a lehető legkisebb mértékben szankcionálja az intézkedő, vagy az eljárást lefolytató rendőr. Azonban a kiszabott büntetés mértéke önmagában nem alakít ki pozitív képet a rendőrségről, hiszen az egyén csak kiváló önismeret birtokában képes megfogalmazni és beismerni a jogsértő magatartás jogosságának tényét. A rendőrség és az egyén közötti konfliktus a súlyosabb jogsértő cselekmények elkövetése során alakulhat ki, amely során az intézkedést végző rendőrnek a jogszabályban lefektetett testi erőt, kényszerítő eszközöket, vagy súlyosabb esetben lőfegyvert kell használni. Ilyen esetekben a konfliktust megélő, vagy elszenvedő személy - vagy személyek - teljes mértékben negatív véleményt formálnak meg a rendőrségről. Nem ritka a személyes indíttatású – bosszútól vezérelt – magatartás kialakulása sem.

⁵⁴ KROHNE, H.W.: Stress and Coping Theories. Johannes Gutenberg – Universität Mainz, Germany. 2002. –p. 4. Megküzdés alatt az egyén azon tudatos erőfeszítését értjük, melyek arra irányulnak, hogy legyőzze a rá ható stresszorokat, amely folyamat révén az emberek új készségeket és képességeket sajátíthatnak el.

A rendőr és az egyén között kialakuló kapcsolati tényezők vizsgálatából látható, hogy a lakosság véleményét a rendőrségről a bekövetkezett események láncolata és végeredménye határozza meg. A kialakult végeredmény pozitív, vagy negatív irányba befolyásolhatja a rendőrség egyéni és társadalmi megítélését.

Fontos tudatosítani a társadalom számára, hogy a rendőrök minden nap harcot vívnak a jogsértések megakadályozása és a közbiztonság fenntartása érdekében. Ez a lakosság számára szinte láthatatlan személyek ellen folyik, akik ártó szándékkal közelednek a jogkövető állampolgárokhoz. A köznyugalom és a közbiztonság megteremtése érdekében tett rendőrségi erőfeszítések nem egyszeri alkalomra szólnak. A rendőrök háborúja a nap 24 órájában, a hét minden napján keresztül zajlik. A csatatér az utca, a bajtársak a jogkövető állampolgárok, még az ellenség a jogellenes cselekményt elkövető személyek. A rendőr feladata, hogy megvédje és szolgálja a társadalom azon tagjait, akik jogkövető életvitelt folytatnak. A társadalomnak mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy megvédje rendőreit a lelki és erkölcsi problémáktól, vagy ha már kialakult a probléma, akkor a kezelés különböző formáit és modelljeit kell biztosítani számukra. Közös cél a bűncselekmények megelőzése, valamint a bűnelkövető személyek elfogása és bíróság elé állítása.

A rendőri munka végrehajtása során a rendőr, változó lelki és erkölcsi problémával találja magát szemben. Látható, hogy a pszichológia a jelenleg rendelkezésre álló tudományos módszerekkel és eszközökkel próbál segíteni a rendőri munkát végző személyeknek. A tanulmányban bizonyításra került, hogy a pszichológia tudományának vannak hiányosságai, amely hiányosságok pótlására alternatív és innovatív módszereket kell alkalmazni. A felmerülő problémák kezelésére javasolt megoldási módszer a proaktív és reaktív stratégia. A proaktív stratégia célja a megelőzés, hogy ne alakulhasson ki lelki és erkölcsi probléma a rendőri munka során. A felvetett problémák megelőzésére elsősorban a már meglévő intézményi struktúrák, képzési és kiválasztási módszerek átalakításával és alternatív modellek alkalmazásával nyílik lehetőség. A reaktív stratégia célja a már kialakult probléma kezelése, amely elsősorban tanácsadással, vagy rehabilitációs program létrehozásával válik kezelhetővé.⁵⁵

⁵⁵ Webb, D. Stephen and Smith, L. David: *Stress Prevention and Alleviation Strategies for the Police*. In: *Criminal Justice Review*. 2013. évi 38. szám. –pp. 536-538.

Törekedni kell arra, hogy a rendőri munka során átélt traumatikus események következménye ne okozzon maradandó testi és lelki problémát a rendőrök számára.⁵⁶

A keresztény életszemlélet ötvözése a rendőri hivatással egy olyan segítő elegyet alkot, amely segítségével a rendőr képes kezelni a felmerülő lelki és erkölcsi problémákat, valamint olyan erkölcsi útmutatást nyújt, amely biztosítja a rendőr számára az erkölcsös élethivatás megteremtésének lehetőségét.

⁵⁶ VIOLANTI, M. John: *Residuals of Police Occupational Trauma* (Foglalkozási trauma a rendőrségnél) Problems, Issues & Challenges in Law Enforcement, (<http://www.spiritofthelaw.org/sol1art2.html> letöltés ideje: 2014.01.11)

IRODALOMJEGYZÉK

- BARSY, Boglárka: *Stresszorok hatásának vizsgálata szorongásos kórképek és morfiumpfűgűőség kialakulására kísérleti állatmodelleken*. Semmelweis Egyetem, Szentágothai János Idegtudományi Doktori Iskola. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2011.
- BAYLEY, David, PERITO, Robert: *Police Corruption. What Past Scandals Teach about Current Challenges*. Special Report. United States Institute of Peace. Washington, 2011. ISSN 1365-0742
- BERÉNYI, András: *A munkahelyi stressz kezelésének lehetűségei*. Egészségügyi dolgozók munkavédelmi kockázatai című konferencia. Debrecen, 2011.
- BRASSAI, László: *Az élet értelmessége, mint az egészségmegtartás védűfaktora serdűlűk korban*. Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2011.
- CAIN, M.E (szerk): *Society and the Policeman's Role*. International Library of Society – A rendűr szerepe a társadalomban. Law Book Co of Australasia. Australia, 1973. ISSN 1447-0349
- FRAASSEN, van C. Bas: *Logic and the Philosophy of Science – A logika és a tudomány filozófija*. Journal of the Indian Council of Philosophical Research 27. (2011) ISSN 0376-415X
- GECSE, Gábor - VOLTER, Zsolt: *A Rendűri Hivatás Etikai Kűdexe*. Pécsi Határűr Tudományos Kűzlemények. 2009. évi X. szám. ISSN 1589-1674
- GREZSA, Ferenc: *A mentálhigiéné fogalma*. (témavázlat) Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Klinikai Pszichológiai Tanszék, Jegyzet. (http://semmelweis.hu/klinikai/pszichologia/files/2012/10/Ment%C3%A1lhiigi%C3%A9n%C3%A9_fogalma.pdf letűltés ideje: 2013.12.19.)
- HORNYACSEK, Júlia: *A tömegkatasztrűfák pszichés következményei, és az ellenűk valű védekezés lehetűségei*. Belűgyi Szemle, 2010. évi 4. szám. ISSN 1218-8956

- JUHÁSZ, Ágnes: *Munkahelyi stressz, munkahelyi egészségfejlesztés*. Munka- és szervezetpszichológiai Szakképzés. Oktatási segédanyag. Budapest, 2002.
- KIRA, Ibrahim: *Secondary trauma in treating refugee survivors of torture: Assessing and responding to secondary traumatisation in the survivors' families*. Torture Journal. Volume 14, No. 1, 2004. Journal on Rehabilitation of Torture Victims and Prevention of Torture. Dánia, 2004. ISSN 1997-3322
- KIRÁDY, Attila: Stressz megjelenési formái a fegyveres testületek tagjainál. –p. 1. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/publikacio/Kirady_A.pdf letöltés ideje: 2014.01.04.)
- KROHNE, H.W.: *Stress and Coping Theories*. Johannes Gutenberg – Universitat Mainz, Germany. 2002. ISSN 1476-8321
- MALÉT-SZABÓ, Erika-SZATMÁRI, Adrienn: *A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 2012. VIII. szám. ISSN 1589-1674
- MÉSZÁROS, Ádám Zoltán: *A veszély vállalásának elméleti és gyakorlati problémái*. Jogelméleti Szemle. 2013. évi 4. szám. ISSN 1588-080X
- PÉTER, Lilla: *Az erkölcsi nevelés - Neveléstudomány*. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Távoktatási Központ, Pszichológiai és Neveléstudományi Kar. Székelyudvarhely, 2008.
- ROMSICS, Viktor: *A katonák és a fegyveres szervek tagjainak pszichikai alkalmassági vizsgálata*. Jogi Fórum. (<http://www.jogiforum.hu/hirek/23983> letöltés ideje: 2013.12.19.)
- SOLYMOSI, Krisztina: *„Burn-rejtély”: Gondolatok a rendészeti vezetők kiégés-veszélyeztetettségéről és a megoldás lehetséges irányairól*. Hadtudományi Szemle. 6. évfolyam, 4. szám. Budapest, 2013. ISSN 2060-0437
- SZABÓ, Erika: *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem.

SZEKSZÁRDI, Júlia - HOVÁTH. H, Attila – BUDA, Marianna – SOMFALVI, Ildikó: A serdülők erkölcsi szocializációja. (Útkeresés a labirintusba) Magyar Pedagógia. 100. évf., 4. szám. ISSN 0025-0260

TANDARI-KOVÁCS, Mariann: *Érzelmi megterhelődés, lelki kiégés az egészségügyi dolgozók körében.* Semmelweis Egyetem, Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2010.

TURAY, Alfréd: Az ember és az erkölcs. Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán. Katolikus Teológiai Kézikönyvek. ISBN 9789639979109

WEBB, D. Stephen and SMITH, L. David: *Stress Prevention and Alleviation Strategies for the Police.* In: Criminal Justice Review. 2013. évi 38. szám. ISSN 0734-0168